

5. Holubtsov, S. A. (2002). Inerkul'tural'naya kommunikatsiya // Rechevaja dejatel'nost': sodержatel'nyye i operatsional'nyye aspekty. [Intercultural Communication // Speech Activity: Content and Operational Aspects]. Part 1. Krasnodar, pp. 145 – 155.
6. Hutorov, V. A. (1996). K oppozitsii “svoyo – chuzhoje” v yazykovom soznanii // Aktual'ni problemy vyvchennia movy ta movlennia, mizhosobovoyi ta mizhkul'turnoyi komunikatsii. [To the Opposition "Own – Alien" in the Language Consciousness // Actual Problems of Language and Speech Studies, Interpersonal and Intercultural Communication]. Kharkiv: Konstanta, pp. 47 – 49.
7. Krysanova, T. A. (1999). Vyskazyvaniya, sodержashchiye otritsatel'nyu otsenku adresata, v sovremennom angliyskom yazyke (kommunikativno-pragmaticheskiy aspekt). [Utterances Containing Negative Evaluation of the Addressee in Modern English (Communicative and Pragmatic Aspects)]. Candidate Thesis. Lutsk: Volyn' State University, 182 p.
8. Pyen'kovskiy, A. B. (1989). O semanticheskoy kategorii “chuzhdosti” v russkom yazyke // Problemy strukturnoy lingvistiki, 1985 – 1987. [On the Semantic Category of “Alienation” in Russian // Problems of Structural Linguistics, 1985 – 1987]. Moscow: Nauka, pp. 54 – 82.
9. Sorokin, Yu. A. (1988). Ponyatiye "chuzhoj" v yazykovom i kul'turnom kontekste // Yazyk: etnokul'turnyy i pragmaticheskiy aspekty. [The Notion "Alien" in the Linguistic and Cultural Context // Language: Ethno-cultural and Pragmatic Aspects]. Dnepropetrovsk: DSU, pp. 4 – 10.
10. Ufimtseva, A. A. (1974). Tipy slovesnyh znakov. [Types of Verbal Signs]. Moscow: Nauka, 1974, 206 p.
11. Stepanov Yu. S. (1985). V tryohmernom prostranstve yazyka: semioticheskie problemy lingvistiki, filosofii, iskusstva. [In the three-dimensional space of language: semiotic problems of linguistics, philosophy, art]. Moscow: Nauka, 335 p.
12. Himik V. V. (1990). Kategoriya subjektivnosti i eyo vyrazhenie v russkom yazyke. [The Category of Subjectivity and its Explication in the Russian Language]. L.: Izd-vo Leningradskogo un-ta, 184 p.
13. Oxford Dictionary of English (2005). Revised Edition. Oxford University Press, 355 000 entries. Retrieved from <https://en.oxforddictionaries.com>.
14. The Holy Bible. King James Version. Retrieved from <http://www.htmlbible.com>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ірина Чернишова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».
Наукові інтереси – вивчення дейксису, оцінки, «свого» / «чужого» простору.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Iryna Chernyshova – Ph.D. in Philology, Associate Professor of the Germanic Philology Department, Horlivka Institute for Foreign Languages DHEE “Donbass State Pedagogical University”.
Scientific interests: studying deixis, evaluation, “one’s own” / “alien” space.

УДК 811.161.2’36

DOI: 10.36550/2522-4077-2021-1-193-277-283

ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНЮВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ІМЕН І ВІДМІНИ ТВЕРДОЇ ГРУПИ

Юлія АХМЕДОВА (Кропивницький, Україна)

ORCID: 0000-0002-5617-5884

e-mail: juliakhmedova@gmail.com

АХМЕДОВА Юлія. ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНЮВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ІМЕН І ВІДМІНИ ТВЕРДОЇ ГРУПИ. У статті проаналізовано морфологічну парадигматику українських антропонімів – жіночих імен, які змінюють за зразком І відміни твердої групи, з’ясовано основні чинники, що впливають на визначення словозмінних парадигм досліджуваного підкласу антропоназв, виокремлено систему елементарних парадигматичних класів власних жіночих імен І відміни твердої групи.

Ключові слова: антропонімна лексика, морфологічна парадигма, І відміна, тверда група, українські власні жіночі імена, елементарний парадигматичний клас.

AKHMEDOVA Julia. FEATURES OF DECLENSION UKRAINIAN FEMININE NAMES I DECLINATION OF FIRM GROUP. The article analyzes the inflectional paradigm of Ukrainian anthroponyms – feminine names, which

are declined according to the pattern of the I declination of a firm group because in the process of inflection Ukrainian anthroponyms show a number of case features to designate their feminine names that distinguish them from other nouns. It defines relevant factors for highlighting the morphological paradigms of the studied anthropollexemes, such as the nominal type of declination; tribal affiliation (labelling category of feminine gender); attribution to the category of human beings; one-type accentuation (fixed emphasis on the basis, movable emphasis or on the basis of the singular and on inflection of the plural, or on the basis of the singular and parallel of the plural – on inflection (except genitive and accusative) and on the basis); the formation of complete paradigms; common endings in case forms; doublet forms in the accusative plural form (**zero** and **-u**); morphological phenomena that arise at the base of lexemes during inflection; the alternation of hard and soft phonemes, pharyngeal and lingual with soft tooth phonemes, vowel phoneme /o/ and /e/ with **zero** phoneme; it analyzes case inflections of masculine names of II declination of the firm group in the singular form (**-a** in the nominative case, **-u** in the genitive case, **-i** in the dative case, **-y** in the accusative case, **-ою** in the instrumental case, **-i** in the prepositional case, **-o** in the vocal case) and in the plural form (**-u** in the nominative case, **zero** in the genitive case, **-ам** in the dative case, **zero** (***-u**) in the accusative case, **-аму** in the instrumental case, **-ах** in the prepositional case, **-u** in the vocative case); it describes the system of simple paradigmatic classes of proper feminine names of I declination. The morphological paradigm of anthroponyms for the designation of proper masculine and feminine names requires a detailed study and systematic description, taking into account modern approaches.

Keywords: anthroponymic lexemes, morphological paradigm, I declination, firm group, Ukrainian feminine names, elementary paradigmatic class.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що словозміна іменників I відміни була об'єктом дослідження багатьох мовознавців (С. П. Бевзенка, І. І. Ковалика, Л. Т. Масенко, В. О. Горпинича, І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, Н. П. Дзятківської, Л. Г. Скрипник, С. І. Головащука, І. П. Ющука, С. Л. Ковтюх, О. М. Кашталян та інших), у сучасній українській граматиці відсутній системний аналіз відмінкових парадигм антропонімів – особових імен, зокрема не описано їхню словозмінну специфіку та не виокремлено систему елементарних парадигматичних класів (ЕПК) з урахуванням екстра- та інтралінгвальних факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відмінкова специфіка антропонімів – жіночих імен I відміни твердої групи в сучасній українській мові досліджена фрагментарно. У монографії „Словозмінна парадигматика українських прізвищ” (2012) С. Л. Ковтюх та О. М. Кашталян описують систему морфологічних чинників, що визначають словозмінну парадигматику антропонімів – прізвищ осіб I відміни твердої групи, а також розглядають особливості їхніх ЕПК (Ковтюх, 2012: 44–68, 176–183). Автори словника-довідника „Власні імена людей” (2005) Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська в розділі „Українсько-російський та російсько-український словник” наводять окремі відмінкові форми однини, зокрема генітива, датива, інструменталія, вокатива, повних офіційних жіночих імен I відміни твердої групи: *Гали́на* – **-ни, -ні, ною, -но!** (Скрипник, 2005: 246), *Зоресла́ва* – **-ви, -ві, -вою, -во!** (Скрипник, 2005: 248), *Франка* – **-нки, -нці, -нкою, -нко!** (Скрипник, 2005: 255), *Ядві́га* – **-віги, -візі, -вігою, -віго!** (Скрипник, 2005: 255) та інші. Зразки підпарадигм однини та множини зазначеного підкласу антропонімів для лексем *Ганна*, *Варва́ра*, *Таї́са*, *Веро́ніка*, *Ї́вга*, *Тамара* (Скрипник, 2005: 294–295) зафіксовано в теоретичних коментарях словника. У виданні „Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія” (2017) І. Р. Вихованець подає повну парадигму імені *О́льга* у зразках словозміни іменників I відміни жіночого роду – власних назв (Вихованець, 2017: 198).

Повні відмінкові парадигми імен *Ганна* (Правопис, 2019: 171) та *Оксана* (Правопис, 2019: 101–102) як взірці словозміни жіночих імен I відміни твердої групи наведено в новій редакції „Українського правопису” (2019). Також у виданні подано зауваги до утворення деяких відмінкових форм зазначеними антропонімами, зокрема зафіксовано зміну кінцевих приголосних основи /г, к, х/ на /з', ц', с'/ у давальному та місцевому відмінках однини в іменах на кшталт *О́льга*, *Пала́жка*, *Соло́ха* та появу фонему /o/ між приголосними в кінці основи у формі родового відмінка множини в іменах *Ода́рка*, *Пара́ска* та інших (Правопис, 2019: 172).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Словозмінна парадигматика українських чоловічих та жіночих імен потребує системного вивчення, що передбачає комплексний аналіз відмінкових особливостей та виокремлення ЕПК зазначеного підкласу антропонімів, зокрема жіночих імен, які змінюють за зразком іменників I відміни твердої групи.

Формулювання цілей статті. Метою статті є опис морфологічних парадигм власних жіночих імен І відміни твердої групи та їхніх варіантів в українській літературній мові. Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) визначити релевантні чинники, що впливають на особливості відмінкових парадигм досліджуваних антропонімів; 2) виокремити та проаналізувати ЕПК українських власних жіночих імен І відміни твердої групи.

Виклад основного матеріалу. За зразком І відміни твердої групи в сучасній українській літературній мові змінюють антропоназви на позначення жіночих імен „з основою на твердий приголосний, за винятком шиплячих, перед закінченням **-а** в називному відмінку однини” (Вихованець, 2017: 197).

Відмінкові парадигми антропонімів – українських власних жіночих імен І відміни твердої групи – визначають такі критерії, як іменниковий тип словозміни; родова віднесеність (маркованість категорією жіночого роду); належність до категорії істот-осіб; утворення повних парадигм; спільність відмінкових закінчень (в однині: **-а** в називному відмінку, **-и** в родовому відмінку, **-і** в давальному відмінку, **-у** в знахідному відмінку, **-ою** в орудному відмінку, **-і** в місцевому відмінку, **-о** в кличному відмінку; у множині: **-и** в називному відмінку, нульова флексія в родовому відмінку, **-ам** у давальному відмінку, нульова флексія (***-и**) в знахідному відмінку, **-ами** в орудному відмінку, **-ах** у місцевому відмінку, **-и** в кличному відмінку); однотипна акцентуація (нерухомий наголос на основі, рухомий наголос або на основі в однині та флексії в множині зі зв'язаною формою називного відмінка, або на основі в однині та паралельний у множині – на закінченні (крім родового та знахідного) та основі); вплив синтагматичного чинника, а саме зв'язана форма називного відмінка множини в сполученні з числівниками *два (дві), обидва (обидві), три, чотири*, а також кількісними складеними числівниками з останнім компонентом *два–чотири*; морфонологічні явища, що виникають в основі лексем під час словозміни: чергування твердих і м'яких фонем, глоткової та задньоязикової з м'якими зубними фонемами, голосної фонем */o/* з нульовою між двома приголосними фонемами в кінцевому сегменті основи – м'якою і твердою або двома твердими.

У нашій картотеці засвідчено 1757 антропонімів – жіночих імен І відміни твердої групи, зафіксованих у словнику-довіднику „Власні імена людей” Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківської та „Словнику українських імен” І. І. Трійняка (2005). Серед них – повні офіційні імена на кшталт *Божена* (Трійняк, 2005: 51), *Бояна* (Трійняк, 2005: 52), *Велиміра* (Трійняк, 2005: 64), *Данута* (Трійняк, 2005: 100), *Панна* (Трійняк, 2005: 285), *Євгена* (Скрипник, 2005: 136), *Зара* (Трійняк, 2005: 137), *Ірена* (Скрипник, 2005: 144), *Іскра* (Трійняк, 2005: 159), *Костянтина* (Трійняк, 2005: 183), *Лада* (окреме офіційне ім'я (Скрипник, 2005: 150) або похідне від *Влада; Владилена; Владлена; Млада* (Скрипник, 2005: 208)), *Любоміла* (Скрипник, 2005: 155), *Поліна* (окреме офіційне ім'я (Скрипник, 2005: 121) або похідне від *Аполлінарія; Аполлонія* (Скрипник, 2005: 213)), *Роксана* (Скрипник, 2005: 176), *Світозара* (Скрипник, 2005: 179), *Харита* (Скрипник, 2005: 189), *Якуліна* (Скрипник, 2005: 148) та інші.

Також серед зібраних антропоназв зазначеної групи зафіксовано неофіційні форми власних імен на зразок *Аллонька* (від *Алла*) (Скрипник, 2005: 118), *Дуська* (від *Євдокія, Докія (Явдоха, Вівдя)* (Трійняк, 2005: 137), *Мар'яна* (окреме офіційне ім'я або похідне від *Маріамна*) (Скрипник, 2005: 161), *Оксюта* (від *Оксана (Оксенія, Ксенія; Аксенія)* (Скрипник, 2005: 167), *Ясочка* (від *Іваніна; Іванна; Ліліана, Ліліяна; Севастіяна, Севастіана; Яна; Яніна*) (Скрипник, 2005: 218) та інші: *Двері розчахнулися, коли Мар'яна дійшла до танку, зупинилася, щоби ще раз гукнути хазяйку. „Шукаєте когось?” – до Мар'яни підходить серйозний втомлений парубок. Є Мар'яні захист. Отак і забули про Мар'яну. Хотинський нервово натягує шкіряні рукавички, мить думає, всідається поряд із Мар'яною. „Почуй мене, Мар'яно!”* (Люко Дашвар).

Словозмінним парадигмам українських власних жіночих імен І відміни твердої групи властиві такі відмінкові флексії: у формі називного відмінка однини – **-а**, родового відмінка – **-и**, давального відмінка – **-і**, знахідного відмінка – **-у**, орудного відмінка – **-ою**, місцевого відмінка – **-і**, кличного відмінка – **-о**, у формі називного відмінка множини – **-и**, родового відмінка – нульове, давального відмінка – **-ам**, знахідного відмінка – нульове (***-и**), орудного

відмінка – **-ами**, місцевого відмінка – **-ах**, кличного відмінка – **-и**: *Роксана спритно, як дика кізка, перескакує з каменя на камінь, раз по раз озирається на Світлану* (В. Бережний). „*Ото несподіванка для Роксани...*” (Р. Федорів). *Збирати, акумулювати сонячну енергію, надовго наповнити якість середовище її носіями – фотонами, – це й Роксані* здалось неймовірним (В. Бережний). *Звісно, під словом „ніхто” вона уявляла Роксану, хоча, знову ж таки – не в словах справа* (М. Іванцова). *Звичайно, коли б не допомогли альпіністи, вони вдвох із Роксаною не те що за рік, а й за десять не змогли б виконати таку титанічну роботу* (В. Бережний). *Якась внутрішня музика, що ожила в Роксані разом з першим дзвоном дукачів, додавала їй вогню, відчуття лету [...]* (Р. Федорів). – *А що як ... що як і справді в ній ховаються матеріали, здатні акумулювати фотони? Як ти гадаєш, Роксано?* (В. Бережний).

У дослідженні вважаємо доцільним виділяти в знахідному відмінку множини апелятивів та онімів, зокрема власних жіночих імен I відміни твердої групи, паралельні форми, тотожні словоформам родового та називного відмінків множини з прийменником у (**в**) (Ковтюх, 2006а: 50–51): *Горпінюньки – Горпінюньок (*у Горпінюньки), Дзвениміри – Дзвенимір (*у Дзвениміри), Зірочки – Зірочок (*у Зірочки)*.

У статті „Зв’язані форми називного, знахідного та кличного відмінків множини іменників в українській мові” (2017) професорка С. Л. Ковтюх пише: „Отже, зв’язані множинні форми номінатива, акузатива, вокатива іменників з погляду морфологічної парадигматики мають бути обов’язковими граємами словозмінних взірців елементарних парадигматичних класів – як онімів, так і апелятивів. Провідним є синтагматичний чинник, адже до цього конгломерату належать лексеми переважно I та II відмін, 2 іменники III відміни (*мати, розкiши*), 4 іменники IV відміни (*ім’я, плем’я, вим’я, тiм’я*), що мають різне наголошування підпарадигм однини та множини й поєднані з числівниками *два (дві), обидва (обидві), три, чотири* та складеними нумеральними утвореннями з кінцевими компонентами *два (дві), три, чотири*” (Ковтюх, 2017: 156). Описане явище властиве іменникам, для яких характерні різні акцентуаційні парадигми однини і множини (зазвичай у формі родового відмінка): в однині наголос на флексії, а в множині – на основі або навпаки (Ковтюх, 2006: 42). За аналогією до словозмінних взірців прізвищ, що мають різну акцентуацію в обох підпарадигмах числа (Ковтюх, 2012: 248), у дослідженні виокремлюємо власні імена жіночого роду I відміни твердої групи, яким притаманні зв’язані форми множини. Пор.: *Зірки, Квітки, Квіточки, Квітоньки – дві, обидві, три, чотири Зірки, Квітки, Квіточки, Квітоньки*.

У процесі словозміни українських жіночих імен I відміни твердої групи у формах давального і місцевого відмінків однини засвідчено чергування твердих і м’яких фонем /д/ – /д’/, /з/ – /з’/, /л/ – /л’/, /н/ – /н’/, /р/ – /р’/, /с/ – /с’/, /т/ – /т’/ (*Іда – Іді, на, у (в), при, по Іді; Ельза – Ельзі, на, у (в), при, по Ельзі; Текла – Теклі, на, у (в), при, по Теклі; Ярина – Ярині, на, у (в), при, по Ярині; Дзвениміра – Дзвенимірі, на, у (в), при, по Дзвенимірі;*

Фелікса – Феліксі, на, у (в), при, по Феліксі; Амата – Амати, на, у (в), при, по Амати) та кінцевих приголосних основи /к/, /г/, /х/ із /ц’/, /з’/, /с’/ (*Мальвонька – Мальвоньці, на, у (в), при, по Мальвоньці; Палага – Палазі, на, у (в), при, по Палазі; Солоха – Солосі, на, у (в), при, по Солосі*).

У формах родового і знахідного відмінків множини досліджуваних антропонімів зафіксовано чергування голосної фонем /о/ з нульовою фонемою між приголосними в кінцевому сегменті основи, зокрема перед суфіксом **-к-** (Ковтюх, 2016: 189): *Оляньонька – Оляньоньок, Марусейка – Марусейок, Настунечка – Настунечок*. Варто зауважити, що появи голосної можуть уникати іменники іншомовного та книжного походження, окрім лексем на **-к(а)**, а також деякі власне-українські слова (Ковтюх, 2016: 189). Очевидно, це правило регламентує й відсутність чергування голосної фонем /о/ з нульовою фонемою в генітиві й дативі множини, властиве низці жіночих імен, які змінюють за зразком іменників I відміни твердої групи: *Аріадни – Аріадн, Венедикти – Венедікт, Електри – Електр, Маріамни – Маріамн, Никандри – Никандр, Олександр – Олександр, Палагни – Палагн, Сандри – Сандр*.

Ураховуючи головні морфологічні чинники виокремлення парадигм жіночих імен І відміни твердої групи, визначено 7 ЕПК.

ЕПК № 1 (Августа) включає антропоніми *Антоніна, Бажана, Лада* (окреме офіційне ім'я або похідне від *Влада; Владилена; Владлена; Млада*), *Ликера, Ера, Жана* (від *Жанна; Сніжана*), *Зоряна, Яна* (окреме офіційне ім'я або похідне від *Іваніна; Іванна; Ліліана, Ліліяна; Севастяна, Севастіана; Яніна*), *Іванна, Рена* (від *Ірена; Рената; Флорентіна*), *Магдаліна, Панна, Роксана, Уляна, Флора* (окреме офіційне ім'я або похідне від *Флорентіна*) та інші. Антропоніми мають наголошену основу в однині та множині. Чергування твердої / м'якої фонем /д/ – /д'/, /з/ – /з'/, /л/ – /л'/, /н/ – /н'/, /р/ – /р'/, /с/ – /с'/, /т/ – /т'/ у давальному й місцевому відмінках: *Влада – Владі, на, у (в), при, по Владі; Іза – Ізі, на, у (в), при, по Ізі; Авеліна – Авеліні, на, у (в), при, по Авеліні; Домна – Домні, на, у (в), при, по Домні; Вікторіа – Вікторі, на, у (в), при, по Вікторі; Аліса – Алісі, на, у (в), при, по Алісі; Каліста – Калісті, на, у (в), при, по Калісті.*

ЕПК № 2 (Аврелька) об'єднує лексеми з постійним наголосом на основі: *Гапонька* (від *Агапія; Агафія, Гафія*), *Горпинка* (від *Агретіна, Горпіна*), *Аллочка* (від *Алла*), *Явдоначка* (від *Євдокія, Докія (Явдоха, Вівдя)*), *Зоринька* (від *Зорина*), *Лялюська* (від *Лариса*), *Любинка* (від *Любов (Любіна)*), *Мальвочка* (від *Мальвіна, Мальва*), *Марусейка* (від *Марія (Мар'я)*), *Льоленька* (від *Олена; Ольга*), *Росечка* (від *Роксолана, Роксоляна; Ростислава*), *Солошка* (від *Соломія, Саломея (Солоха)*) та інші. Чергування приголосних фонем /к/ – /ц'/ у давальному й місцевому відмінках однини (*Христинька – Христиньці, на, у (в), при, по Христиньці*, *Хімочка – Хімочці, на, у (в), при, по Хімочці*) та голосної фонемі /о/ з нульовою (між двома приголосними фонемами – м'якою і твердою або двома твердими) у родовому і знахідному відмінках множини (*Маланойки – Маланойок, Степанідки – Степанідок*).

ЕПК № 3 (Ага) включає імена *Домаха, Івга, Євдоха* (від *Євдокія, Докія, Явдоха, Вівдя*), *Стаха* (від *Євстахія, Євстафія; Станіслава*), *Інга, Мартоха* (від *Марта*), *Пелага, Солоха, Стеха, Ядвіга* та інші, для яких характерний наголос на основі в усіх формах відмінків однини і множини. Чергування приголосних фонем /г/ – /з'/ (*Ага – Азі, на, у (в), при, по Азі*), /х/ – /с'/ (*Валюха – Валюсі, на, у (в), при, по Валюсі*) у давальному й місцевому відмінках однини.

ЕПК № 4 (Агафоніка) об'єднує імена з наголошеною основою в усіх формах відмінків однини і множини: *Ніка* (окреме офіційне ім'я або похідне від *Агафоніка; Вероніка*), *Андроніка, Віталіка, Домніка* (від *Домініка, Домнікія*), *Льока* (від *Леокадія*) та інші. Чергування приголосних фонем /к/ – /ц'/ у давальному й місцевому відмінках однини (*Вероніка – Вероніці, на, у (в), при, по Вероніці*).

ЕПК № 5 (Гапа) входять імена *Борислава, Дома* (від *Домініка, Домнікія; Домна, Домаха*), *Ірма, Люба* (від *Любава; Любов (Любіна); Любомила; Любомира*), *Мальва, Хіма, Ярослав* та інші. Лексеми мають наголошену основу в однині та множині.

До **ЕПК № 6 (Зірка)** належать імена, які мають наголошену основу в однині та закінчення в множині (крім родового та знахідного): *Квітка* (від *Квітослава*), *Квіточка* (від *Квітослава*), *Квітонька* (від *Квітослава*). У формі називного відмінка множини – зв'язана форма (*дві, обидві, три, чотири Зірк-и, Квітк-и, Квіточк-и, Квітоньк-и*). Чергування приголосних фонем /к/ – /ц'/ у давальному й місцевому відмінках однини (*Зірка – Зірці, на, у (в), при, по Зірці; Квітка – Квітці, на, у (в), при, по Квітці; Квіточка – Квіточці, на, у (в), при, по Квіточці; Квітонька – Квітоньці, на, у (в), при, по Квітоньці*) та голосної фонемі /о/ з нульовою в родовому і знахідному відмінках множини (*Зірк-і – Зірок, Квітк-и – Квіток, Квіточк-і – Квіточок, Квітоньк-і – Квітоньок*).

ЕПК № 7 (Зіронька) об'єднує імена, для яких характерний наголос на основі в однині та паралельний на закінченні (крім родового та знахідного) і основі (*Зірочк-і, Зірочк-и*) у множині: *Зірочка* (від *Зореслава; Зоріна; Зоря; Зоряна*). Чергування приголосних фонем /к/ – /ц'/ у давальному й місцевому відмінках однини (*Зіронька – Зіроньці, на, у (в), при, по Зіроньці; Зірочка – Зірочці, на, у (в), при, по Зірочці*) та голосної фонемі /о/ з нульовою в родовому і знахідному відмінках множини (*Зіроньк-и – Зіроньок, Зірочк-и – Зірочок*).

Висновки з дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. У статті визначено морфологічні (іменниковий тип відмінювання; маркованість категорією жіночого роду; належність до категорії істот-осіб; утворення повних парадигм; однотипність відмінкових форм), синтагматичні (зв'язана форма називного відмінка множини в сполученні з числівниками *два (дві), обидва (обидві), три, чотири* та кількісними складеними числівниками з останнім компонентом *два-чотири*), акцентуаційні (однотипне наголошування), морфонологічні (чергування приголосних і голосних фонем) чинники, що впливають на систему відмінкових парадигм антропонімів на позначення українських жіночих імен I відміни твердої групи, та виокремлено 7 ЕПК. Словозмінна парадигматика власних чоловічих і жіночих імен потребує комплексного дослідження та системного аналізу в сучасному мовознавстві.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / Вихованець І. Р. та ін. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. – 752 с.
2. Ковтюх С. Л. Елементарні парадигматичні класи іменників першої відміни мішаної групи в українській мові. *Науковий вісник Херсонського державного університету* : зб. наук. праць. Сер. Лінгвістика. Херсон : Вид-во ХДУ, 2006. Вип. III.– С. 38–45.
3. Ковтюх С. Л. Особливості морфологічної парадигматики онімів сучасної української мови. *Λογος όνομαστική : науковий журнал*. 2006а. № 1 (1). – С. 50–57.
4. Ковтюх С. Л., Кашталян О. М. Словозмінна парадигматика українських прізвищ : монографія. Кіровоград : ПОЛІМЕД-Сервіс, 2012. – 258 с.
5. Ковтюх С. Л. Репетитор (як навчитися грамотно писати) : навчальний посібник з практичного курсу української мови. Вид. 3-тє, випр. й допов. Кіровоград : Центр оперативної поліграфії „Авангард”, 2016. – 480 с.
6. Ковтюх С. Л. Зв'язані форми називного, знахідного та кличного відмінків множини іменників в українській мові. *Філологічний часопис*. 2017. Вип. 2 (10). – С. 148–157.
7. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей : словник-довідник. Вид. 3-тє, випр. й допов. Київ : Наукова думка, 2005. – 204 с.
8. Трійняк І. І. Словник українських імен. Київ : Довіра, 2005. – 509 с.
9. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; Інститут української мови. Київ : Наукова думка, 2019. – 392 с.

REFERENCES

1. Vykhovanets, I. R. (2017). *Hramatyka suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. Morfolohiia*. [Grammar of the modern Ukrainian literary language. Morphology]. Kyiv : Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 752 p.
2. Kovtiukh, S. L. (2006). *Elementarni paradyhmatychni klasy imennykiv pershoi vidminy mishanoi hrupy v ukrainskii movi* // *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. [The elementary paradigmatic class of nouns of the I declination of the feminine gender of the mixed firm group in the Ukrainian language]. Kherson : Vydavnytstvo KhDU, pp. 38–45.
3. Kovtiukh, S. L. (2006a). *Osoblyvosti morfolohichnoi paradyhmatyky onimiv suchasnoi ukrainskoi movy* // *Λογος όνομαστική*. [Features of the morphological paradigm of onyms of the modern Ukrainian language]. Donetsk, pp. 50–57.
4. Kovtiukh, S. L., Kashtalian, O. M. (2012). *Slovozmynna paradyhmatyka ukrainskykh prizvyshch: monohrafiia*. [Inflectional paradigm of Ukrainian surnames]. Kirovohrad : POLIMED-Servis, 258 p.
5. Kovtiukh, S. L. (2016). *Repetytor (iak navchytysia hramotno pysaty): navchalnyi posibnyk z praktychnoho kursu ukrainskoi movy*. [Tutor (how can we study to write competently)]. Kirovohrad : Tsentr operatyvnoi polihrafiï „Avanhard”, 480 p.
6. Kovtiukh, S. L. (2017). *Zv'iazani formy nazyvnoho, znakhidnoho ta klychnoho vidminkiv mnozhyny imennykiv v ukrainskii movi* // *Filolohichniy chasopys*. [Bound forms of the nominative, accusative and vocative cases of the plural nouns in the Ukrainian language]. Uman, pp. 148–157.
7. Skrypnyk, L. H., Dzyatkivska, N. P. (2005). *Vlasni imena liudei: slovnyk-dovidnyk*. [Names of people: the dictionary]. Kyiv : Naukova dumka, 204 p.
8. Triiniak, I. I. (2005). *Slovyk ukrainskykh imen*. [Dictionary of Ukrainian names]. Kyiv : Dovira, 2005. 509 p.
9. *Ukrainskyi pravopys* (2019). [Ukrainian spelling]. NAN Ukrainy, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni; Instytut ukrainskoi movy. Kyiv : Naukova dumka, 392 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юлія Ахмедова – докторант кафедри української мови Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: граматики, морфологічна парадигматика сучасної української мови, ономастика.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Julia Akhmedova – Doctoral Student of the Department of Ukrainian Language of Central Ukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Scientific interests: grammar, morphological paradygmatics of modern Ukrainian language, onomastics.

УДК 811.112.2:81'38

DOI: 10.36550/2522-4077-2021-1-193-283-289

ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ В РОМАНІ-ПОДОРОЖІ А. АЛЬТМАННА «В КРАЇНІ ВЕСЕЛКОВОГО ЗМІЯ. МАНДРИ АВСТРАЛІЄЮ»

Юлія БОГДАН (Херсон, Україна)

ORCID: 0000-0001-8534-5072

Researcher ID P-5809-2018

e-mail: yuliabogdantpp@gmail.com

БОГДАН Юлія. ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ В РОМАНІ-ПОДОРОЖІ А. АЛЬТМАННА „В КРАЇНІ ВЕСЕЛКОВОГО ЗМІЯ. МАНДРИ АВСТРАЛІЄЮ“. У статті розглянуто образ автора в сучасному німецькому романі-подорожі на прикладі твору відомого німецького письменника-мандрівника Андреаса Альтманна. Зазначаються особливості оповіді від першої особи та здійснена спроба аналізу авторської самопрезентації на композиційно-мовленнєвому та мовленнєво-стилістичному рівнях, окреслено архітектоніко-мовленнєві форми твору. Визначено комунікативно-прагматичні настанови автора саме в цьому різновиді мандрівної літератури.

Ключові слова: авторська позиція, образ автора, роман-подорож, мандрівна література, архітектоніко-мовленнєві форми твору, композиційно-мовленнєвий рівень твору.

BOHDAN Iuliia. FEATURES OF THE AUTHOR'S POSITION IN A. ALTMANN'S TRAVEL NOVEL "LAND OF THE RAINBOW SNAKE. TRAVEL IN AUSTRALIA". This study is devoted to the investigation of the narrator's typology in the modern German-language travel novel, in particular the first-person narrative. The range of unresolved problems in the typology of the narrator is outlined, namely the expediency of studying the author's image in a travel novel. On the example of the work of the famous German writer-traveler and reporter A. Altmann, the author's position is analyzed and the author's intentions are established. Peculiarities of the formation of modern wandering novel prose determine a high degree of autobiography in the work. Using the "I" -telling, the author-protagonist forms a combination of the real author, the narrator and the main character, offers the reader a world created by him, in which the focus is on the author's impressions and guidelines. For the reader to rethink, it remains to follow the author's reflection and determine which of the described is real and which is the author's fantasy. An attempt is made to analyze the author's self-presentation at the compositional-speech and speech-stylistic levels. This novel is 12th of the 23 novels by the famous German reporter and travel writer A. Altmann. It is a combination of historical and geographical information, the stories of ordinary Australians, philosophical considerations and the author's reflection on what is seen. The figure of the author with his spiritual values and critical attitude to society found its imprint in the image of the author, creating the impression of complete identity with the real author. It is a novel with predominant compositional and speech forms - messages with descriptive elements and author's reflections. A typical architectural-speech form of the work is a monologue-reflection. At the speech-stylistic level, it should be noted the author's perfect use of a wide range of stylistically colored lexical layer from poetic to colloquial language. In the future, it is considered appropriate to compare and explore the author's position in the modern Ukrainian and German travel novel.

Key words: author's position, author's image, travel novel, traveling literature, architectural-speech forms of the work, compositional-speech level of the work .

Постановка проблеми. Цитуючи П. Житецького – одного з зачинателів вивчення роману як форми осмислення людської особистості, в своїй праці „Родово-видовий поділ літератури в науковій спадщині П. Житецького“ Н. Бернадська зазначає, що сутність роману полягає в тому, що „...завжди він був і буде найзручнішою поетичною формою для змалювання особистих пристрастей, особистої боротьби людини з самою собою, людини, яка